

Taneli Tuovinen

Taiteellisen toiminnan vaikuttavuudesta

Olin tylsistynyt, mutta pakotin itseni piirtämään näkymän huoneestani. Se mitä olin lukenut viime päivinä Kandinskyn teksteistä synnytti minussa olon, että minun täytyy itsekin piirtää tai maalata, edes vähän.

Aloitan hahmottelun tympääntyneenä, en koe näkymässäni juuri mitään mielenkiintoista, tunkkainen valo, epämuotoisia tavaroita sekaisin, ei mitenkään maalauksellisissa asetelmissä.

Hahmottelen näkymää ja luonnostelen esiin havaintoa eniten hallitsevat elementit suhteessa piirustuspaperini kokoon (A6). Ajatukseni tarrautuu viime päivien lukemistooni, jossa Kandinsky purkaa eri tavoin ajatustaan siitä, kuinka kaikki taide on abstraktia; ymmärtääkseen luontoa, se täytyy abstrahoida aina jossakin mielessä. Eikö juuri nyt tekemäni hahmottelu ole abstrahointia kaikkein konkreettisimmillaan? Tarraudun tiettyihin olennaisiin piirteisiin esillä olevassa, pelkistän niin kauan kunnes saan otteen tehtävästäni.

Hahmotelman jälkeen alan käyttää hentoja ääri viivoja, jotka määrittelevät tarkemmin yksittäisiä esineitä. Muistan ajatuksen, jota toistan usein opetuksessanikin: ääri viivoja ei oikeastaan ole havainnon kohteissa, siis sellaisina, joihin ne paperille piirrämme, vaikka ääri viivojen kautta juuri opimme kuvaamaan näkemäämme paperilla. Näkyvän todellisuuden pinnat vain vaihtuvat toisikseen ilman mitään välittävää rajaa. Tällaisten kynnysten tunnistaminen piirtää paperille viivan ja siten nostaa havainnosta

esiin piirtäjälleen jotakin merkityksellistä. Tämä välittävä viiva ei kuitenkaan löydy luonnosta vaan se on havainnoitsijan apuväline, siis itsessään abstrakti työkalu.

Kun keskeisimmät ääriviivat on aseteltu, saatan tarkistaa ääriviivojen ja hahmotelman suhdetta koko kuva-alaan ja koko kuva-alaa näkemääni; onko asiat tyydyttävissä mittasuhteissa keskenään? Kun olen suhteisiin tyytyväinen alan lisätä valöörejä, jotta vielä keskenään hyvin samanarvoiset ja abstraktit suhteet ja rajaukset saisivat keskenään vielä eriytyneemmät paikkansa.

Aloitan tummien alueiden merkkauksella. Huomaan kuinka nopeassa piirtämisprosessissa eri tummuusasteet tuodaan esiin hyvin viitteellisellä viivastolla. Intensiivisyys vaihtelee riippuen viivaston tiheydestä, tummuudesta ja suunnasta. Eli oikein asetettuna pelkästään itsessään hyvin abstrakti asia, rytmitetyt viivat, voivat saada aikaan vaikutelman, joka riittävällä tavalla vastaa havainnon kohdetta ja vangitsee jotain olennaista siitä syvyydestä, volyyymista ja luonteesta, jonka näkemiini objekteihin ja niiden suhteisiin havainnossani liitän.

Hyvin viitteellisillä merkkauksilla alan huomata kuinka eteeni rajatun näkymän tunnelma alkaa tavoittua paperillanikin. Tästä eteenpäin pystyn seuraamaan piirtämisessäni tätä kokonaisilmapiiriä niiden pelkistysten varassa, jotka tein aivan ensimmäiseksi, ja joiden kannattelemana kuvaan lisätyt yksityiskohdat saavat paikkansa.

Pikku hiljaa alan käyttää kynääni yhä voimakkaammin, jotta huippuvalot ja tummimmat varjot saisivat riittävät eronsa. Valööri osoittautuu jonkinlaiseksi suhdejärjestelmäksi, jonka ääret karkaavat tavoittamattomuuteen; havainnossa ei ole absoluuttista valoa tai varjoa, kaikki sävyt syntyvät pikemminkin keskeltä katsoen vastakohtien leikkinä. Tähän kokonaisuuteen tukeutuen saan esiin vaikutelman kuvassa muodostuvasta valoisuudesta tai näkyvyydestä. Valööri ikään kuin kokoaa kaikki kuvassa vaikuttavat ratkaisuni yhteen, suhteuttaen sisässään kaiken mikä kuvassa voi erottua. Tämän valöörin kokonaisuuden omaksuminen tarjoaa minulle näkymän kuvan esittämään todellisuuteen.

Tässä todellisuudessa sisällä ja ulkona valo on erilainen, jokin olio on kauempana, joku lähempänä, toinen on ominaisväriltään tummempi, toinen vaaleampi, joku kovempi, toinen pehmeämpi, joku on painavampi, toinen kevyempi. Valööri on siis kuvan sisäisten suhteiden kokonaisuus, joka itsessään jälleen kerran on hyvin abstrakti, mutta sen varassa kuvan sisäinen tasapaino saavuttaa jotain, jota piirtämällä tarkentamalla voi lopulta tunnistaa joksikin tietyksi realistisuudeksi. Tässä kyseisessä

tapauksessa piirrän kohti havaitun todellisuuden tottumuksen määrittelemää realistisuutta, siis figuratiivista kuvaa.

Näin lyhyen analyysinkin jälkeen näyttää vahvasti siltä, että piirroksen syntymisen olennaisimmat vaiheet näyttävät perustuvan nimenomaan kykyihini operoida abstrakteilla sisällöillä ja välineillä. Kuvan piirtämisen prosessissa työn aloittaminen vaatii erityisen tarkkaa abstrahoivaa luonnostelua kokonaisuuden kannalta, jotta työskentely voisi fokuoittaa oikein. Työn keskivaiheilla itsessään abstrakteilla, aistimisen ensisijaisuuteen vetoavilla työkaluilla, ääri viivoilla sekä esimerkiksi optisesti tai liike-empaattisesti viritetyillä viivastoilla, saadaan esiin kuvattavien esineiden olemuksia ja ominaisuuksia. Prosessin lopussa kuvaan on syntynyt itsessään abstrakti suhdejärjestelmä, valöörinen kokonaisuus, jonka varassa piirroksen hahmottuminen tässä tapauksessa on mahdollista palauttaa lähelle alkuperäistä näköhavaintoa.

Valöörisen järjestyksen tiettyyn realistisuuteen asti viedyn työstämisen vuoksi alkuperäinen hahmotelma ja ääri viivatkin ovat oikeastaan jääneet näkymättömiin, niitä ei enää havaita erikseen vaan valöörisissä suhteissaan kuvapinta palaa muistuttamaan lähtökohta havainnon ”pintaa”, josta piirtäminen alkoi. Pintana näkeminen tarkoittaa katsoa kohdettaan ainoastaan sellaisena materiaalina, jota voin konkreettisesti työstää, siis viivoina, suuntina ja eri sävyisinä pintoina. Piirtäjä pystyy näköjään katsomaan työtään yhtä aikaa sekä sinä, mikä siinä on piirtämisen arvoista ja tunnistettavaa, että pelkkänä visuaalisen materiaalina.

Tässä piirustusprosessin ääneen ajattelemisessa tulee selvästi esiin sen tapahtuman kulku, jossa pelkkä katseleminen muuttuu katsomisen ajattelemiseksi ja näin saavutetusta sisällöstä esityksen tekemiseksi. Tämä siirtymä vaatii havainnon purkamista tasolle, jossa havaittu kohde ja siitä tehtävä esitys ikään kuin kohtaavat abstrakteina. Piirtämisen aikana näkyvälle kohteelle ja niille mahdollisuuksille, joilla sitä voidaan tavoittaa ja esittää, löytyy jokin yhteinen taitekohta. Tämän taitekohdan kautta näkyvä hajoaa arkisista merkityksistään pelkästään piirtämisen merkityksiksi ja jossa aluksi tyhjä kuvapinta otetaan haltuun juuri näillä pelkästään piirtämisen merkityksillä. Vasta näiden asetuttua on mahdollista tunnistaa totutun havainnon mukaisia asioita, esineitä, paikkoja ja tilanteita.

Nyt huomaan kuinka näkymä huoneessani, jota aluksi pidin ikuistamisen kannalta lähes merkityksettömältä, on avautunut tässä sitä piirtämällä tutkiessani mitä rikkaimmaksi muotojen, suhteiden ja valöörien lähteeksi, joka kylpee maalauksellisissa tilanteissa ja mielenkiintoisuuksissa.

Huomaan myös, että mitä enemmän keskityn piirtämiseen ja jätän tylsistymisen sivuun, sitä enemmän saatan löytää tavoitteellisuuden ja innostuksen siemeniä kaikissa niissä liikkeissä ja pienissä tehtävissä, joita piirtäminen eteeni asettaa. Niitä ei tarvitse erikseen päättää, eikä niihin tarvitse itseään patistaa, niin kuin aluksi, vaan piirtäminen avautuu projektiksi, jossa se samalla näkee itsessään mahdollisuuden sen toteuttamiseen. Minun, siis piirtäjän tehtäväksi näyttää muodostuvan tällaisessa työskentelyssä toimia siten, että tämä jännite säilyy, koska se on selkeästi se suhde, joka pitää piirtämisen mielenkiintoisena ja jatkamisen arvoisena.

Samalla nyt kirjoittaessani tästä juuri tapahtuneesta, kirjoittamisen prosessissa näyttää tapahtuvan pitkälti samansuuntaisia asioita. Sanoilla jonkin tapahtuneen tavoittaminen on kuitenkin itselleni paljon haasteellisempaa kuin suoraan havainnosta piirtäminen. Kielen käyttö ei ole minulle yhtä välitöntä kuin kynän. Kokemusta sanoittaessa piirtämisessä ymmärretty saa nyt siis tietyn tulkinnan. Tekstikin pyrkii muodostamaan oman kokonaisuutensa, mutta tämä kokonaisuus on eritavalla kirjoittajalle näkyvissä kuin kuva paperilla piirtäjän kynän alla. Vai onko sittenkään? Mihin tai miten silloin kiinnitän huomioni, kun pyrin tavoittamaan näkyvän kohteen olemuksen paperille tai ajatuksen tekstiksi? Siinä tavassa, jolla näkyvän kohteen olemus tai kokemuksesta noussut ajatus tarttuvat viivaan tai kirjain yhdistelmään, on jotakin yhteistä kun niitä tarkastelee näin rinnakkain.

Kirjoittamiseeni kuuluu selkeästi myös luonnostelu ja tämä on kirjoittamisenkin kannalta kaikkein herkin vaihe. Siinä jälleen ratkeaa se fokusoituvatko esittämisen keinot oikein suhteessa tulkittavaan sisältöön. Huomaan tämän olevan myös tekstin tekemisessä hyvin abstrakteihin, hetkellisiin, itsessään näkymättömiin ja nopeasti raukeaviin välineisiin tukeutuvaa. Nämä välineet ovat vaikeasti eriteltävissä tai osoitettavissa verrattuna paperilla näkyviin abstrakteihin kuvallisiin elementteihin. Kuitenkin tunnistan, että se tehtävä, jonka kokemuksesta kirjoittaminen minulle asettaa, vaatii minut purkamaan arkisen sanankäyttöni ja niihin liitetyt totutut ratkaisut sellaiselle tasolle, jossa kirjoittamisen kohde ja kirjoittamisen välineet löytäisivät taitekohtansa. Tällaisessa asennoitumisessa sanat eivät tarkoita enää pelkästään jotakin tiettyä vakiintunutta merkitystä, vaan niistä voi aavistella, tai jopa aistia, kaikkia niitä mahdollisia merkityksiä, joita niillä voisi sanoa. Samalla tulen herkäksi kaikille niille muillekin elementeille, joista merkityksellinen teksti koostuu. Merkityksellinen teksti ei ole vain sanoja, kirjaimia ja lauserakenteita vaan myös rytmiä, kestoja, jännitteitä ja niiden purkauksia, tekstuuria, ajatuslinjoja ja -muotoja, jonkin esitettävän arvoisen asian artikuloimisen sävyjä ja värejä, siis jälkiä tekstin kirjoittajan ajattelusta.

Näitä edellä lueteltuja tekstin piirteitä ei kirjoittamisesta jäljelle jäävässä dokumentissa sinänsä ole, niin kuin emme luonnostakaan löydä ääri viivoja, vaan ne tulevat kirjoittajan avuksi kokoamaan ja välittämään tekstin näkyviä osia, jos ne osaa tunnistaa. Näitä kokoavia tekijöitä voisi kutsua yhdessä kielitajuksi. Ilman sitä tekstissä ei tietenkään olisi päätä eikä häntää.

Kun kirjoitan tietoisesti tekstiä pyrkien sanomaan sillä sen mitä olen kokenut tärkeäksi, huomaan kuinka kielitajuni abstraktien elementtien varassa pyrin erottamaan lauseissani olennaisen ja epäolennaisen. Sitä myöten kun tässä onnistun, tekstiini alkaa muodostua sisäisten suhteiden kokonaisuus, joka tekee tekstistäni jotenkin tunnistettavan ja ainutlaatuisen. Tämä on kai se vaihe, jota monet kuvaavat siten, että nyt teksti alkaa kirjoittaa itseään.

Kielitajuni on terävimmillään käyttäessäni suomenkieltä. Kieli, jonka vaikutuksessa olen elänyt elämäni kaikkein välittömimmin, sitoo minut lähtemättömästi keskelle juuri tämän kielen historiaa ja käyttötapoja. Toisaalta juuri samasta syystä tämä on se kieli, jolla parhaiten pystyn antamaan tekstilleni ainutlaatuisia merkityksiä, siis käyttämään sitä, eikä päinvastoin. Näissä puitteissa pystyn siis luomaan alueen, tekstin, joka on samalla yhteisesti käytettävän kielen aluetta, mutta jossa tekstiä kirjoittaessa vaikuttaa siinä kehkeytyvä sisäisten suhteiden kokonaisuus, jonka ainoastaan minun kielitajuni voi siihen asettaa. Tämä tarkoittaa sitä, että kirjoittaessa mieleen pyrähtänyt ajatus pyrkii tulevaan ymmärrettäväksi tekstissäni vähän samaan tapaan kuin yksittäiset näkemäni objektit tulevat muidenkin nähtäväksi luomani valöörin kokonaisuuden kautta piirroksessani.

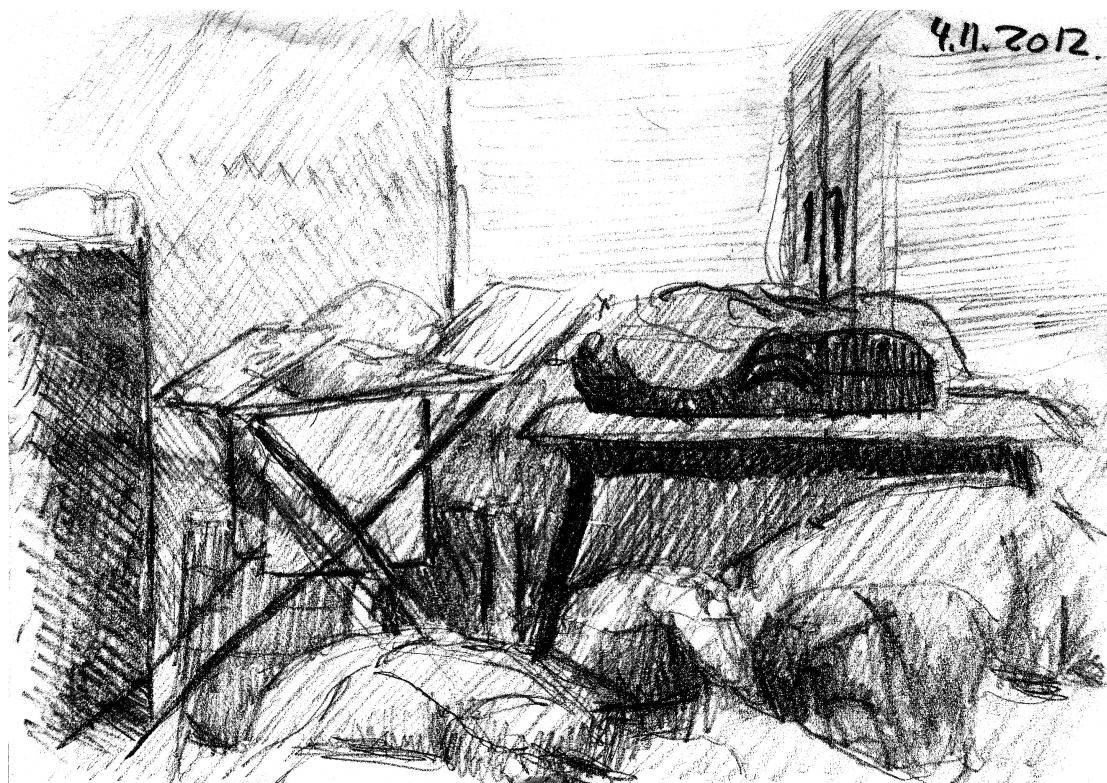
Kielitajun varassa kehkeytyvän tekstin sisäisten suhteiden kokonaisuus siis ikään kuin pitää yllä tai vaalii kirjoittamisessa avautuvia mahdollisuuksia tulkita tekstin muodossa piirtäessäni kokemani merkityksellinen sisältö. Tämän hahmottumisen tunnistan kirjoittamisessa hyvin abstraktina luonnoksena. Tämän luonnoksen kohdallisuuden ja toimivuuden tunnistettuani pystyn rajaamaan kielellisistä toimintavalmiuksistani tämän kyseisen tekstin kannalta toimivat ratkaisut, käsitteet, sanalliset ilmaukset, kokemuksellisten ja teoreettisten ilmauksien suhteet. Lopulta lauseet ja kappaleet löytävät keskinäisen järjestyksensä ja dramaturgiansa.

Nyt kun teksti alkaa olla mielestäni kutakuinkin valmis, päällisin puolin se muistuttaa mitä tahansa tekstiä. Samalla tavoin kun piirtämäni kuva palasi esittävyytensä, samalla tavoin ne tekstin merkityksenannon kannalta olennaiset elementit, joiden varassa tein tekstin keskeisimmät ratkaisut, painuvat hiljaiseen näkymättömyytensä tekstin lukemisen tottumusten vallatessa näkyvyyden.

Hetken ajan tunnistan kuitenkin kuvan tekemisestä tutun tilanteen, jossa tekstin kirjoittajana pystyn näkemään työni yhtä aikaa sekä lopputuloksen näkökulmasta että sellaisena merkitysmateriaalina, josta lukematon määrä muitakin tekstejäni voisi löytää muotonsa.

Taiteellisen toiminnan yhteydessä niin arkiset objektit huoneessani kuin tavalliset sanat tietokoneeni ruudulla paljastuvat eläviksi, siis elämään vaikuttaviksi sisällöllisiksi rikkauksiksi, koska ne ovat koko ajan osoittamassa merkitystään ja paikkaansa siinä kaikkien käytössä olevassa näkyvässä ja kielellisessä suhdejärjestelmässä, jossa yritän ne ”sanoa”. Tämän elävyyden menetelmällinen seuraaminen taas johtaa minut taiteilijana hyvin abstraktien välineiden varaan, koska kaikki se potentiaali, siis kuvaamisen tai sanomisen arvoinen, mikä havainnon kohteeseen tai sanaan sisältyy, tulee ilmi ja ymmärretyksi tavalla, joka edeltää kykyäni tulkita, esittää tai selittää sitä. Ja jälleen juuri tämä jännite ja tehtävä tavoittaa se kaikki mikä voisi tulla sanottavakseni, siis kuvaamakseni piirroksena tai tekstinä antaa minulle sen merkityksellisen paikan ja roolin, joka kiehtoo tällaisessa toiminnassa aina uudestaan ja uudestaan. Tämän tehtävän tutkimisen mahdollisuus syntyi alla näkyvää piirrosta piirtäessäni ja johti tämän tekstin kirjoittamiseen. Uskon, että tällaisen tehtävän jatkuva tutkiminen sai myös Kandinskyn kirjoittamaan tekstinsä ja tekemään maalaukselle sen mitä hän elämäntyönään teki.

Huomaan nyt kuinka alun alkaen tylsistynyt olotila, jonka katkaisi halu patistaa itseäni luettuani Kandinskyn tekstejä ja katseltuani hänen kuviaan, on muuttunut konkreettisen piirtämisen kautta piirroksiksi, yhdeksi uudeksi kuvaksi tähän maailmaan. Tämän kipinän seuraaminen muuttui myös merkityksistä rikkaaksi havainnoksi, teoreettisimmiksi ajatuksiksi siitä, mitä minulle tapahtuu tässä prosessissa sekä minkälaisen sisäisten kokemusten kanssa työskentelen pyrkiessäni ymmärtämään taiteellista toimintaani paremmin. Nämä ajatukset ovat taas synnyttäneet tämän jo seitsemättä sivua jatkuvan tekstin sekä vieläkin jatkuvan innostuksen kirjoittaa yhä tarkemmin siitä vaikuttavuudesta, jona piirtäminen ja siitä kirjoittaminen minulle tässä ilmeni. Tällaisen kokemusta tarkentavan työskentelyn rinnalla, siis sitä käsitteellistäessä, syntyy koko ajan myös yleisempiä huomioita niistä ehdoista ihmisen elämässä, joihin tässä esiin nousut problematiikka abstraktista taitekohdasta liittyy.

Kirjallisuus

Kandinsky, Wassily, *Punkt und Linie zu Fläche: Beitrag zur Analyse der malerischen Elemente*. Bern:Benteli, 1973

Kandinsky, Wassily, *Über das Geistige in der Kunst*. Bern:Benteli, 1952

